תלמוד בבלי · אחרונים · פתח עינים · סדר קדשים

פתח עינים על זבחים

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על זבחים

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-זבחים/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 4
דף ח: 4
דף יח. 4
דף יט. 4
דף יט: 4
דף ל: 5
דף לב. 5
דף לד. 5
דף מא: 6
דף מה. 6
דף מז. 6
דף נ. 6
דף נד: 6
דף סב. 7
דף סב: 7
דף סו. 8
דף צ: 8
דף צא: 9
דף צו: 9
דף צז: 9
דף קא: 10
דף קב. 10
דף קב: 11
דף קג. 11
דף קיג: 13
דף קטו: 14
דף קטז. 15
דף קטז: 17
דף קיח: 17

דף ב:

תוס' ד"ה סתם. ואפילו זנתה תחת בעלה וכו' וגם אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה אלא תשמשנו ומתוך וכו'. כצ"ל וכן הוא בפסקי תוספות וכן כתב מהר"ם בתשובה משם ר"י שאם זנתה תשמשנו והובאה תשובת מהר"ם בתשובות הרשב"א סימן תת"ם. ודבר זה נעלם מכמה אחרונים שהביאו לשון התוס' כנסחא דקמן שלא תשמשנו. ואין הדבר כן שהוא טעות וכמו שכתבתי בעניותי בספרי הקטן ברכי יוסף א"ה סימן י"א אות ח' בס"ד:

דף ח:

בתחילתו תוס' בסוף הדיבור עיקר פירכא סמיך אותו מי גמרי מהדדי. עכ"ל. הרב ברכת הזבח והרב צאן קדשים נתקשו בדבריהם והגיהו ושמעתי מהרב מהר"ר הלל נר"ו (בעל מצודות) שתמה שכונת התוס' דסמיך על ותו מי גמרי דפריך הש"ס בע"א וז"ש סמיך אותו כלומר על ותו והוא פלא ודוק:

דף יח.

תוס' ד"ה ת"ל חקה חקה לג"ש וכו'. עמ"ש אנכי עפר דל בספרי הקטן ברכי יוסף אורח חיים סימן א' אות י"א בס"ד:

דף יט.

בעי רבא נכנסה לו רוח בבגדו מהו וכו'. עמ"ש הרב משנה למלך פ"ב דיה"כ גבי עלה ונסתפג ועמ"ש אני בעניי בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סימן כ"ה ושם נאמר ביאור צדדי הבעיא הזו בס"ד ע"ש ודוק:

דף יט:

תוס' ד"ה עמידה מן הצד. ובתוס' רבינו פרץ כתוב ורבינו יחיאל מפריש אומר דהיכא שיכול לעמוד בלא סמיכה שמה עמידה ומורי אומר אם סומך בחוזק כל כך שאם ינטל הדבר יפול הוא לא שמה עמידה. ליקוטי רבינו בצלאל כ"י ועמ"ש בעניותי בספרי הקטן ברכי יוסף ח"מ בסימן טוב בס"ד:

דף ל:

כזית כזית תנן וכו'. ודברי התוס' עמ"ש בעניותי בספרי הקטן שער יוסף בקונטריס אשר בסופו דף ל"ב ע"ג בס"ד וע"ש דף ל"ג ע"ד מ"ש אני בעניי על מה שתמה הרב תוספת י"ט במשנתנו דחכמים היינו ת"ק ואסיק בצ"ע והבאתי מ"ש הרב לחם משנה פירוש המשנה בזה ע"ש באורך בס"ד:

דף לב.

תוס' ד"ה והקריבו מקבלה ואילך. עמ"ש בעניותי בדברי התוס' הללו בספרי הקטן ברכי יוסף ריש י"ד ע"ש ובמחזיק ברכה שם בס"ד:

דף לד.

ר"ל אמר אינו עובר וכו'. הגם דזה דעת ר"ל מ"מ סובר דהקדש יפתח כמקדיש בהמה טמאה כמ"ש בב"ר פרשה ס' משום דאיכא רציחה וכמו שכתבתי בעניותי באורך בספר הקטן ראש דוד פרשת נח. ושם כתבתי דף ז' ריש ע"ב דעל הרוב ר"ל לא ידע מאי דמותיב רב וכו' ע"ש והיינו לפי הגירסא שהיה לפני דגריס בש"ס מתיב רב. ולכך כתבתי לשון זה דעל הרוב לא ידע ר"ל מאי דמותיב רב כיון דרב היה בבבל. אמנם עתה ראיתי בדפוס פפד"מ ואמשטרדם חדש דהגירסא מתיב רבא ורבא היה אחר ר"ל ובודאי ר"ל לא ידע מבריתא זו דמותיב עליה רבא:

תוס' ד"ה אלא כמעביר על דבריו צ"ע וכו'. נראה דכונת התוס' להקשות אמאי לא פשיט בעיא דהתם בכתובות מרישא דהאי בריתא דקתני דהוי מוסיף אלא דק"ק דהו"ל לתוס' לתפוס ולציין בתחילת הבריתא ואחר זמן רב נזדמן לידי ספר צאן קדשים והבין הרב ז"ל שהתוס' מקשים קושית הסתירה מהכא להתם ולכן כתב דאין צ"ע ול"ק מה שהקשו עיין בדבריו ולי ההדיוט נראה דכונתם כמ"ש ועל סגנון דברי הרב צאן קדשים יש להשיב כאשר יראה המעיין. ובמקום אחר כתבתי בזה בס"ד. וכבר רמזתי בענין זה בספרי הקטן ראש דוד פרשת פנחס ע"ש. ובקונטריס פאת הראש אשר בסוף מחזיק ברכה שם פרשת פנחס חלקתי בין זו ובין דין הבא אתרוג בשתי פרוטות ע"ש ועוד יש לחלק כאשר יראה המעיין ודוק כי קצרתי:

דף מא:

מפני מה נאמרה פרוכת הקדש וכו'. כ"כ בסמ"ג עשין רי"ז וקרוב ללשון זה הביא רש"י בפירושו לחומש פרשת ויקרא גבי הוראת ב"ד. ועמ"ש בעניותי בספרי הקטן שער יוסף דף ח"ן ע"ד ע"ש:

דף מה.

אלא מעתה כל שחיטת קדשים לא לתני וכו'. עיין מ"ש הרב הגאון בעל חוות יאיר בתשובותיו סימן קכ"ד ע"ש שהאריך בענין זה ברוב בקיאותו:

דף מז.

פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. עיין מה שפירש רש"י. ועמ"ש הרשב"ץ בפרישתו לפרק זה ונדפס בספר יבין שמועה ומאמר חמץ להרב ז"ל. ועמ"ש אנכי עפר דל בספר הקטן שער יוסף דף ס"ב ודף ס"ג בס"ד:

דף נ.

דבר הלמד בג"ש מהו שילמד בג"ש וכו'. הדבר פשוט ומבואר בסוגיין דמסיק דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש ותימה על מ"ש התוס' ומהרש"א בהוריות דף ח' דכתבו ז"ל בפשיטות דדבר הלמד בג"ש אינו חוזר ומלמד בג"ש וכמו שכתבתי בספרי הקטן שער יוסף דף ע"ו עמוד ג' וע"ד ע"ש בס"ד:

דף נד:

סבור למבנייה בעין עיטם וכו'. מקשים העולם דלמ"ד ירושלם לא נתחלקה לשבטים א"כ ליכא לשנויי לא מקרא דבין כתפיו ולא משום דגמירי דסנהדרין בחלק יהודה ולדידיה אמאי לא בנאוהו בעין עיטם דמידליא. ולפום ריהטא קושיא גדולה היא. ומה גם דהכא משתעי גופא דעובדא היכי הוה וכמו זר נחשב לומר דלמ"ד כל זה הויכוח שקר ולא היו דברים מעולם:

וחזה הוית לעמית בתורה הרב שיח יצחק בשיטתו ליומא דף י"ב ארוכ"ה לו עלתה בהא דירושלם נתחלקה והסכים דדעת הרמב"ם דפלוגתא דתנאי אי ירושלם נתחלקה אי לא היינו דלכ"ע ירושלם נתחלקה מתחילה לשבט יהודה ובנימין. ומ"ד לא נתחלקה היינו שלא עמדו בחילוקה דלבסוף נתנו דושנה של יריחו במקום ירושלם. א"נ דבני יהודה

ובנימין הפקירו חלקם לכל ישראל וכו' ע"ש. ולפי העלות שיטה זו לק"מ ותנוח דעתנו בקושיא הנזכר. אך מדברי התוס' סוף פרק מרובה נראה דלמ"ד לא נתחלקה הוי כפשט הדבר דלא נתחלקה כלל וכך מטין דברי רש"י פרק בני העיר ע"ש ודוק הטב:

דף סב.

אמר רבה בב"ח אמר רבי יוחנן ג' נביאים עלו עמהם מן הגולה א' שהעיד עליהם על המזבח וכו'. אע"ג [ד]הנביא יכול לומר כך היה המציאות. ודוקא לומר בנבואה כי אמר ה' שהדין הוא כך וכי סברת פלוני אמת אז יהרג כי הוא נביא שקר כמ"ש הרמב"ם פ"ט מהלכות יסודי התורה ובהקדמתו לפירוש המשנה אבל לומר כך היה המציאות נאמן וצייתינן ליה ודלא כמהר"ם ן' חביב בתוספת יום הכפורים והרב בני דוד בריש ספרו והוכחתי"ו בשב"ט אנשים בראיות ברורות כמ"ש בעניותנו במקומו. ולפ"ז הכא שהנביא אמר על המזבח היכן היה וכו' יכול הנביא לומר בנבואה שזה להגיד המציאות. ואמאי נקט לשון העיד דמשמע בדרך עדות ולא בדרך נבואה. אפשר דמשום דיש בכלל מקריבין אעפ"י שאין בית שהוא לפסוק דין וכן לראב"י שהעיד שהתורה תכתב אשורית הוא דין. והני לא אפשר בדרך נבואה אמטו להכי נקט בכולם העיד:

דף סב:

בני אחתיה דר' טרפון הוו יתבי קמי דרבי טרפון פתח ואמר ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני וכו'. עיין פירוש רש"י. וצריך לדעת אמאי הובא זה בתלמוד ומאי נפקא מינה. והבן יקיר לי הרב כמהר"ר ישעיה נר"ו אמר דמייתי לה הש"ס לאשמועינן דין דאם אחד קרא לחביריו בני קטורה אינו חייב שום עונש דאשכחן ר' טרפון ואמוראי קרו בני קטורה והכונה שלבם קשור ואטום כדפירשו המפרשים. אלו דבריו נר"ו:
ובאמת דהא מילתא צריכא רבה דמה ראה רבי טרפון לומר יוחני במקום קטורה וכולא מילתא לא מתישבא דראיתי להרב ברכת שמואל פרשת חיי שרה ישב ודרש דרך רמז ודרש ע"ש ומה שפירש הרב ז"ל שם דר"ט דאמר יוחני כיוין ליוחני בת רטיבי. עמו הסליחה דמהש"ס פרק היה נוטל משמע דיוחני בת רטיבי היתה בימי האמוראים. ובירושלמי שם נקט חגלא ע"ש:
אויר יש בין כבש למזבח וכו'. מכאן השיג מהר"ר צבי בתשובותיו סימן קנ"ג על התוס' בפסחים דף ע"ז ועמ"ש אנכי עפר דל בקונטריס זה שם בפסחים בס"ד:

דף סו.

ומאי לא יבדיל אין צריך להבדיל. עמ"ש הרב צאן קדשים ומה שכתב הרב שער המלך סוף הלכות קרבן פסח ועמ"ש אני בעניי לעיל בקונטריס זה בפסחים דף פ"ד מהש"ס בס"ד ע"ש:

דף צ:

איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהן קודם וכו'. בעיין לא איפשיטא כמבואר בש"ס והרמב"ם פ"ט דתמידין פסק איזה שירצה יקדים אך רבינו עובדיא בפירושו כתב ונראה דתדיר קודם. וחתרו רבנן בתראי משום יתובי דעתא דרבינו עובדיא איך הוא ז"ל הכריע במילתא דהש"ס אסתפק להו וקאי בספיקא. ואי משום הא ל"ק דכתבו הראשונים דארחא דתלמודא דלא פשיט אלא ממתניתין ומתניתא אך ממימרא דאמוראי לא בעי למפשט מינה. ומשו"ה אי אשכחן הכא סברא או מימרא וכיוצא דמפשיט בעיין לא חשחין אנחנא על דלא פשיט לה תלמודא. דגם הש"ס ידע דאית למפשטה אלא כל דלא משכח משנה או בריתא שתיק. ומעתה יספיק למצוא מהיכא דייק רבינו עובדיא דתדיר קודם:

ועיני ראו להרב גדול בדורו הרב המג"ן בספר זבח השלמים סימן כ"ד דף יו"ד דעל מבוכה זו ישב וכתב דמשמע ליה לרבינו עובדיה הכי מסוגיית יומא דף ל"ג דקאמר כפרתה מרובה עדיפא ע"ש באורך ולי ההדיוט יש לדחות ולאו שמה מתיא דיש לחלק בין כפרתה מרובה בכל יום לתדיר כמבואר ותו כבר הרב ז"ל גופיה נרגש דהתם קאמר הש"ס ואי בעית אימא וכו' ואע"ג דהרב נדחק גם בזה. יד הדוחה נטויה כאשר הרואה יראה:

וראיתי להרב מרכבת המשנה ח"ג הנדפס מקרוב שכתב פ"ט דתמידין וז"ל תדיר ומקודש כתב הזבח שלמים דבירושלמי פ"ז דיומא דמקודש קודם ודברי[ו] תמוהין והנכון כמ"ש בכ"מ עכ"ל ואגב שטפיה כתב כן דבזבח שלמים לא כתב אלא ההיא דיומא דף ל"ג ולא הזכיר [הרב המג"ן] הירושלמי כלל ואם נאמר דכיוין על דרך הקדש דמייתי הירושלמי גם זה קשה דהוא ירושלמי פ"ז דנזיר מה שהזכיר הרב דרך הקדש והוא לישב דברי רבינו עובדיא דסבר תדיר קודם. ובאמת דברי הרב דרך הקדש תמוהים כאשר העירותי אנכי הצעיר בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סימן ץ' ושם נאמר דגם הרב חזון נחום והרב יד אהרן תמהו עליו. ואם נאמר דהרב מרכבת המשנה כיוין למ"ש הרב מהרח"א בהגהתו לספר בני חיי א"ח סימן כ"ה דשם הזכיר הירושלמי דיומא גם זה אינו

מכוון דשם הזכיר מהרח"א הירושלמי דיומא דתדיר קודם דהכי סברי בית הלל וכתב דאי טעמו של הרב הנמקי שסבר תדיר קודם מכח הירושלמי פרק בא לו לא שבקינן תלמודא דידן וכו' ע"ש:

ואני בעניי כתבתי שם דט"ס יש בירושלמי דנזיר וצ"ל דב"ש אומרים מקודש קודם כן ר"א סבר תדיר ומקודש מקודש קודם. ודקדקתי בעניותי על הרב פני משה שהגיה דר"א כב"ה דתדיר קודם ע"ש באורך. ומקרוב בא לידי ספר קרבן העדה פירוש סדר נשים וראיתי להרב ז"ל שהגיה בירושלמי פ"ז דנזיר כמו שהגהתי אני הדל. ואגב אשו"ר ברהטי"ם בתוספותיו שהקשה דמאי דוחקיה דירושלמי לאוקומיה ר"א כב"ש הא אפילו כב"ה מצי אתי וכו' ע"ש ולק"מ דר"א תדיר סובר כב"ש וכי אשכחן דאתי כב"ה פריך עלה בירושלמי כמו שהבאתי אני הצעיר על ברכי שם וא"כ אינו דוחק לומר דר"א כב"ש דזה דרכו דסבר כב"ש ודוק:

דף צא:

יין כדברי ר"ע לספלים וכו'. עמ"ש אני הדל בספרי הקטן שער יוסף דף י"ח ע"ג בס"ד ועל מ"ש רש"י ע"ש:

דף צו:

ועוד תניא חומר בהזאה וכו'. ק"ק דכיון דרב יצחק ידע הבריתא אמאי בעי ליה דין המפורש בבריתא לנסותו ולהביאו לידי בושה ובכה"ג החמירו בזהר הקדוש הרבה בשגם יש לחלק. האמנם לולי פירוש רש"י היה מקום לפרש דמ"ש לו רמי בעי מיני מילתא דאיפשיט לך כי מתניתא כך כונתו דבריתא שידע ישאל הדין של הבריתא ממנו והוא יפשוט מסברא כמו הבריתא שיודע והיינו ממש מה שעשה וברשות עביד ועיין מה שפירש רש"י ודוק:

תוס' ד"ה בישל במקצת כלי וכו' תימא וכו'. עיין מה שהאריך בזה הרב פנים מאירות ח"א סימן פ"ג ע"ש ובשיטתו:

דף צז:

יקדש להיות כמוה וכו' אמר רבא אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש וכו' רב אשי אמר וכו'. ודברי התוס' ופסקי תוס' עמ"ש אנכי עפר דל בספרי הקטן דברים אחדים דף

קל"ג ע"ב ושם הבאתי דברי הרב מופת הדור מהר"י בכר דוד בספרו הבהיר דברי אמת בקונטריסים דף נ"ו ודקדקתי בדבריו ע"ש באורך בס"ד:

דף קא:

והלא פנחס היה עמהן וכו' לא נתכהן פנחס וכו'. ראיתי בספר אמרי נועם (שהוא מפניני התוספות והראשונים) שכתב פרשת שמיני וז"ל הקשה הר"ח אמאי לא אכל פנחס את השעיר ותירץ הר"ש דבספרי אומר לא נתכהן פנחס וכו' ועוד הקשה הר"ח למ"ד משה שמש וכו' והשיב הר"ש דלא ידע האי פלוגתא עכ"ל והדבר קשה דכל זה תלמוד ערוך בסוגיין דמקשה מפנחס וממשה ומשני לא נתכהן וכו' ומשה טרוד בשכינה כמבואר בשמעתין ואיך הגדולים הללו מקשי ומשני מדנפשייהו ונעלם מהם תלמוד ערוך:

דף קב.

משה זר וכו' וא"ת אהרן קרוב הוא וכו'. עמ"ש הרב נתיבות משפט בריש ספרו והרב מהר"ם ן' חביב בספר גט פשוט סוף סימן קכ"ג ועמ"ש הרב בה"ז והרב פנים מאירות בשיטתו בסוגיין ומ"ש אני בעניי בספרי הקטן ברכי יוסף ח"מ סימן ה' דף י"ב בס"ד:

והכתיב ויצא מעם פרעה וכו'. כתב הרב עיון יעקב וז"ל מה שהקשה בברכת הזבח על פירוש רש"י דפירש כל חרון אף עושה רושם ואפ"ה פירש וירדו כל עבדיך לחלוק כבוד למלכות לק"מ דבאותו פעם שירד פרעה למשה מכח הכנעה זו יהיה נחשב צדיק וראוי לחלוק לו כבוד עכ"ל ואין בזה כדי שביעה דקודם שיכנע לא הי"ל לחלוק כבוד ותסגי בשעת ההכנעה אולי בה שעתא תיהני פורתא אבל קודם הן בעודנו בתכלית הרשע לחלוק לו כבוד לא נהירא דדוקא בישראל קדושים אשכחן מדה זו של רחמים דהקב"ה רואה הטובה שעתידין לעשות כמש"ה בהוציאך את העם תעבדון את האלהים וכו' וכמו שרז"ל אמרו במדרשים. ותו שהרב בה"ז לא הזכיר וירדו כל עבדיך אלא כתב וז"ל ובג' מקומות כתב הרב דצריך לחלוק כבוד למלכות וביותר פרשת וארא על פסוק ויצום אל בני ישראל וא"כ איך מתרץ מה רושם הוי בויצא מעם פרעה בחרי אף עכ"ל והדבר קשה על הרב עיון יעקב דפנה לתרץ מה שפירש וירדו כל עבדיך ולא זכר מה שפירש בפסוק ויצום אל בני ישראל ואל פרעה וכו' וכבר הרב בה"ז כתב דיש כמה פנים לישב בדוחק ע"ש ועיין בסמוך:

ואר"ל מלך הוא והסבר לו פנים וכו'. כתב הרב עיון יעקב דליכא למימר דאז לא היה רשע עדיין דהא קאמר ר"י רשע והעז לו פנים משמע דר"ל ס"ל אף ברשעתו יש לו לחלוק

כבוד למלכות ולכך הביא דעת ר"י שהוא ללא צורך עכ"ל ומ"ש דאין לומר דלא היה רשע מדר' יוחנן. יש להרגיש דמאי ס"ד דלא היה רשע והלא אמר מי ה' אשר אשמע וכו' ואמר תכבד העבודה וכו' והיה עושה עצמו אלוה כמ"ש יאור לי וכו' וכמ"ש רז"ל ומי שם פה לומר לא היה רשע:

ומ"ש הרב ז"ל דמאי דמייתי דעת ר' יוחנן לכאורה ללא צורך ק"ק דהא בעי לשנויי איפוך ואמטול הכין אצטריכא ליה לאתויי דעת ר' יוחנן ופשוט:

ואפשר לומר דרך דרש דר"י ור"ל פליגי בפלוגתא דהרמב"ם והטור בי"ד סימן ר"ם אי חייב לכבד לאביו רשע דלהרמב"ם הבן חייב לכבד אביו רשע והטור סבר דאינו חייב לכבד לאביו רשע. והיינו פלוגתייהו אי חייב לחלוק כבוד למלך ברשעו דמ"ד דחולקין לו כבוד סבר כהרמב"ם דחייב לכבד לאביו רשע. ומ"ד דאין חולקין סבר כהטור דאין הבן חייב לכבד לאביו רשע. אמנם יש לצדד בזה ויש פנים לומר דגם להר"מ אין לחלוק כבוד למלך ברשעו ויש פנים לומר דגם להטור יש לחלוק כבוד למלך אף כשהוא רשע כאשר יראה המעיין:

דף קב:

גמירנא דאמר בבית הכסא וכו'. כבר פירשו המפרשים גמירנא בבית המדרש מה שהרהר ר"א בבית הכסא ותימה על הרב דרישה א"ח והרב אליה רבה בא"ח שכתבו דכיון דאנוס הוא בהרהורו יכול לבטא בשפתיו וכבר דקדקתי בעניותי על דבריהם בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סימן פ"ה:

לאונסו שאני. כתבתי באורך בעניותי בזה בספרי הקטן ברכי יוסף שם בא"ח סימן פ"ה בס"ד:

תוס' ד"ה פריך רב אחאי וכו' דבתר רבינא ורב אשי דהוו סוף הוראה. כצ"ל ועמ"ש אני הדל בריש שם הגדולים ח"ב בס"ד:

דף קג.

ת"ר עולת איש וכו' גרים נשים ועבדים מנין וכו'. ראיתי להרב ברכת הזבח שכתב וז"ל הרמב"ם גריס כותי במקום גר וכתב הכ"מ דכן עיקר דלגירסא דידן קשה מאי קמ"ל דמהיכא תיסק אדעתין לפלוגי בין גר לישראל ושרי ליה מאריה דאשתמטיתיה הא דקאמר כאן אטו גר לאו איש הוא א"ל פרט לגר שמת ואין לו יורשין וא"כ טובא אשמועינן דלא כר' יוסי וכו' עכ"ל ושמעתי מאחד מהגדולים שחתר לישב בעד מרן

דמוכרח דכפי גירסתנו דמרבה גרים לא קאי אגר שמת ואין לו יורש אלא על גרים דעלמא ואייתי מתניתא בידיה בריתא דת"כ וכך היא שנויה עולת איש פרט לעולת הקדש ר"י בר יהודה אומר אף עולת הגר עולת איש אין לי אלא עולת איש עולת גרים נשים ועבדים מנין ת"ל עור העולה ריבה א"כ למה נאמר עולת איש עולה שעלתה לאיש פרט לנשחטה חוץ למקומה. ומשמע דהך סיפא דבריתא הלזו דמרבה לעולת גרים נשים ועבדים אתיא כר"ע דר"י בר יהודה לא מעיט אלא גר שמת כדאוקמה בתלמודין והדר מרבה ת"כ אליבא דכ"ע גרים נשים ועבדים ונמצאו דברי מרן קיימין דמיירי בריבויא דמרבינן לגרים ועל זה הקשה לגירסתינו דמהיכא ס"ד משום דהני גרים הם גרים דעלמא דמרבינן להו ומאי דקאמר הש"ס קאי אמיעוטא דגרים ואדרבא מהש"ס מסתייעא מילתיה דרב מרן דפריך ברישא על מיעוט גרים דמעיט ר"י בר יהודה ולא פריך אהא בריתא דמרבה גרים וליכא לשנויי כדשניין דהך בריתא אתיא ככ"ע ומוכרח דהני גרים דעלמא. וזה הכרח הרמב"ם לדחות גירסתנו ולקיים אותה גרסא דגריס כותים במקום גרים וכן נראה מהרב קרבן אהרן דף ך' פרשת צו שכתב וז"ל ת"ל העולה וכו' לרבות עולת נשים ועבדים דלא נטעה במה שאמר איש למעוטי נשים ועבדים וזה כי אחר שאמר איש אמר העולה וכו' א"כ למה נאמר איש דמשמע עולת איש ולא עולת אשה. ואי ק"ל הא מאיש מיעטנו עולת המקדיש נכסיו ולר' יוסי בר יהודה עולת הגר ולמה נבקש עוד למה נאמר עולת האיש י"ל למה מיעט אלו בשם איש דהוצרך לומר עור העולה כדי שלא נטעה לומר איש ולא אשה ולזה אמר אם כן למה נאמר איש למעט הקדש וגר דהול"ל תיבה אחרת למעטם כדי שלא נטעה בזה אלא הוצרך לומר איש לומר שצריך שתהיה עולה של האיש המקריב אותה שיצא בה י"ח פרט וכו' עכ"ל הרי מבואר מדברי הרב קרבן אהרן דבריתא זו אתיא גם לר"י בר יהודה וא"כ לגירסתנו דגרסיגן גרים מוכרח שהם גרים דעלמא ושפיר קאמר מרן. ע"כ דבריו של גדול הנזכר:

ואני בעניי אומר דהאי בריתא דמרבינן גרים נשים ועבדים לא אתיא כר' יוסי בר יהודה כדמוכח מהרב קרבן אהרן ואזיל בשיטתו הרב זית רענן דף ל"ו סוף ע"ג וכאשר חשב הגדול הנזכר. דהרי בתוספתא דקרבנות פי"א שנינו ר' יוסי בר' יהודה מוסיף אף של גרים עבדים ונשים שנאמר עולת איש פרט לאלו אמרו לו והלא כבר כתיב עור העולה אשר הקריב לכהן לו תהיה א"כ למה נאמר עולת איש עולה שעלתה לאיש וכו' ע"כ הרי מבואר בתוספתא דר' יוסי בר יהודה מעיט הני תלתא כחדא גרים נשים ועבדים ורבנן פליגי עליה ומעתה בריתא דת"כ הנזכר דמרבה להו אתיא כרבנן ומרבה מאי דמעיט ר"י בר יהודה. וכיון דתלמודין השמיענו כזאת דר"י בר יהודה מאי דמעיט אינו אלא גר

שמת א"כ מאי דמרבו רבנן הוא לאפוקי ר"י בר יהודה וגרים היינו שמתו ויורש אין להם ושפיר קאמר הרב בה"ז ודו"ק:

תוס' ד"ה אין לי אלא עולת איש וכו'. והקשה הרב חיים וכו' עמ"ש התוס' ריש פרק שבועת העדות ופרק החובל ועמ"ש בעניותי לעיל פרק החובל בס"ד:

דף קיג:

איתיביה ר"י לר"ל מכל אשר בחרבה מתו וכו' מאי חרבה חרבה דמעיקרא ואמאי קרי ליה חרבה כדר"ח וכו' לא נגזרה גזרה על דגים שבים וכו'. שמעתי מקשים דהכא משמע דהא דלא נגזרה גזרה על דגים ריש לקיש היא ואלו בפ"ק דקדושין דף י"ג ר' יוחנן קאמר לה ע"ש:

ויראה דר' יוחנן תרתי דריש מינה ומשמע ליה מכל אשר בחרבה דהשתא ודמעיקרא מתו וכולל הכל ומיתורא דקרא דריש ליה שבא לומר חרבה דהשתא והיינו דפריך לר"ל דמיתורא מורה דקאמר קרא חרבה דמעיקרא והשתא וללמד דא"י לא ירד בה מבול והיתה חרבה ומתו מהבלא והיינו דשפיר קמותיב לר"ל דבשלמא לדידיה קרא להכי הוא דאתא לחרבה דהשתא וכולל דמעיקרא ופשיטא דממילא אימעיטו דגים שבים דאינם בחרבה. אלא דמשינוי הכתוב דלא קאמר מכל אשר ביבשה מתו כי אורחיה דקרא לכתוב יבשה משמע לר"י דלא אתא לשלול דגים דוקא דא"כ לימא מכל אשר ביבשה ומדשני וכתיב בחרבה דמשמע חורב בלי גשם ללמד אתא על א"י דלא ירד מבול והיינו דמותיב לר"ל. ור"ל משני דאתא לאפוקי דגים ולהכי אתא קרא ולא משמע ליה האי דוקיא דהול"ל יבשה והיינו חרבה דמעיקרא:

ומעין דוגמא אפשר לומר במאי דאמור רבנן בטעמא דלא נגזרה גזרה על דגים דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ ומשמע דדגים לא השחיתו דעל הארץ כתיב וכמ"ש הרב נחלת יעקב והרב באר שבע וסבר ר' יוחנן כי האף אמנם דמקרא דאשר בחרבה משמע שפיר ולא דגים שבים אי איתא דלהכי לחוד אתא לימא מכל אשר על הארץ מתו כלישנא דקרא דאמר כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ ומדשינה וכתב בחרבה ש"מ חרבה דהשתא נמי ורמז לא"י אשר לא גושמה וזו כחו לאותוביה על ר"ל. ור"ל משני דהוא סבר דלא אתא אלא לדגים ולא שמיע ליה האי דוקיא דהול"ל על הארץ:

א"נ אפשר דס"ל לר"י דהשתא דכתיב מכל אשר בחרבה שמעינן ולא דגים. אלא דסבר דלאו להכי אתא לדגים דהא שמעינן מדכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ לאפוקי דגים דלא השחיתו וכיון דלא השחיתו לא מתו. אלא עיקר קרא אתא ללמד על

א"י. ור"ל סבר דאצטריך בחרבה דה"א דגם שלא השחיתו מתו דבהדי הוצא לקי כרבא: **א"נ** יש לצדד דר' יוחנן סבר דמכל החרבה לאו לדגים אתי אלא לירידת מבול לא"י ודגים מסברא נפקא דלא השחיתו והיינו דקאמר פרק קמא דקדושין דמי שאינו בקי בטיב וכו' מביא מבול גם על הדגים. ואיהו לא קאמר דדגים לא מתו במבול מקרא דבחרבה רק הם דברי הש"ס דעייל בתוך מימרת ר"י וכדאמר התם ברישא מאי משמע וכו' בתוך דברי ר"י והא נמי דכוותא. והש"ס סובר דתרתי ש"מ ודוק הטב:

דף קטו:

תוס' ד"ה וקבל שכר על שתיקתו וכו' ותימא דבספרי דריש וכו' ושמא זה קורא נתיחד וכו'. עיין דבריהם. קצת קשה דמאי מקשו מהספרי שאני התם דיליף מדכתיב ביד משה כמו שהביאו הם ז"ל והרא"ם פרשת קרח ביאר דברי הספרי ע"ש משא"כ הכא. ותו תירוצם אינו מובן. ובספר תוצאות חיים חדש פרשת שמיני פירש דכונת התוס' דבפרשת יין ושכר כתיב וידבר ה' אל אהרן לאמר ופרשת קרח לא כתיב לאמר ובין הכא והתם הדבור למשה שיאמר לאהרן רק דהכא כתיב לאמר זהו נתיחד שמשה רבינו היה אומר לאהרן ואהרן היה אומרו לישראל דכתיב לאמר וכו' ע"ש והמסתכל יפה יראה שאין לשון התוס' מדוקדק ואינו מורה זה. ויראה דכונת התוס' להקשות דכיון דאשכחן פרשת קרח דהפירוש הוא אמר למשה שיאמר לאהרן א"כ הכא נמי נימא הכי. ותירצו דהכא והתם נאמר למשה שיאמר לאהרן אך קורא נתיחד שיאמר לאהרן לבדו ולא שיאמר הפרשה לישראל ובכלל לאהרן ככל התורה וכמ"ש בעירובין דף נ"ד רק זה יאמר לאהרן והוא יאמר לבניו וא"צ לומר לישראל דהפרשה אינה נוגעת להם. ולא שכונת התוס' לחלק בין זו להההיא דקרח. וכן נראה קצת מדברי מהרש"א באגדתיה. והכא זכה לזה בשכר ששתק ובפרשת קרח יען דקרח ערער להראות תוספת חיבה נתיחד נמי:

ואם נפשך לומר יש לצדד דכונת התוס' דמה שכתוב וידבר ה' אל אהרן זה קורא נתייחד אבל לא שאמר לאהרן שהוא יאמר לבני ישראל רק פרשה זו נמי ככל הפרשיות דעלמא דנאמר למשה שהוא יאמר לאהרן וכו' כסדר משנה שאמרו בעירובין שם. וכתב רחמנא וידבר ה' אל אהרן לעשות יקר לאהרן לכתוב בתורה כך הגם שלפי האמת הוי ככל הפרשיות ודוק הטב:

דף קטז.

כתנאי וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא וכו'. רש"י בפירוש החומש פרשת יתרו כתב מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק וכתב עליו הרא"ם וא"ת כיון דס"ל לרש"י דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ומשו"ה נקט דברי שניהם וכו' מ"ט לא נקט נמי מילתיה דר"א המודעי דקאמר מתן תורה שמע ובא וי"ל וכו' ע"ש והקשה עליו הרב מהרש"א בחידושי אגדות הכא בסוגיין דמאי קאמר דמר אמר חדא ומא"ח ולא פליגי הרי הש"ס הכא קרי בחיל כתנאי. וזה לי יותר מארבעים שנה ששמעתי מהחכם השלם עצום ורב כמה"ר חיים פיפאני זלה"ה מידי עלותו בהר הקדש בירושלם ת"ו דהרא"ם מפריש מאי דאמרי בתלמודא כתנאי דר"ל דמ"ד יתרו קודם מתן תורה בא סבר דפליגי הני תנאי דר"י ור"א פליגי אר"א המודעי דאמר מתן תורה שמע ובא ואינהו ס"ל קודם מ"ת היה ולכך מר קאמר קי"ס שמע ובא ומר קאמר מלחמת עמלק שמע ובא. אכן מ"ד יתרו אחר מתן תורה היה מוקי מילתיה ככלהו תנאי וסבר דשלשת הרועים הני תנאי כלהו ס"ל אחר מתן תורה היה ומר אמר חדא ומ"א חדא ולא פליגי ורש"י בפירוש החומש תפס כמ"ד יתרו אחר מתן תורה היה כאשר יראה הרואה אמטו להכי שפיר קמותיב הרא"ם. והביא מהר"ח הנזכר ראיה לזה מסוגית ע"ז דף כ"ד ע"א דמותיב לר' אליעזר דפסל כל קרבנות נכרים מדכתיב ויקח יתרו עולה וזבחים ופריק יתרו קודם מ"ת היה הניחא למ"ד יתרו קודם מתן תורה היה וכו' והשתא אי ס"ד דלכ"ע הני תנאי פליגי דר"א המודעי ס"ל יתרו אחר מתן תורה ור"י ור"א סברי קודם מתן תורה הוה התם בע"ז דקאי התם אדר"א ומשני יתרו קודם מתן תורה מאי פריך בתר הכי הניחא למ"ד יתרו קודם מתן תורה והלא ר' אליעזר דקיימינן עליה ס"ל יתרו קודם מ"ת הוה אלא ודאי כדאמרן דלמ"ד יתרו אחר מתן תורה סבר דכלהו תנאי הכי סברי אלו דברי מהר"ה פיפאני הנזכר זלה"ה:

ולפי דבריו ז"ל נוחים דברי רש"י התם בע"ז שכתב וז"ל הניחא למ"ד פלוגתא דבני ר' חייא וריב"ל פרק בתרא דשחיטת קדשים עכ"ל ויש להרגיש דהול"ל פלוגתא דתנאי ומה ליה למנקט אמוראי דאף אי הני אמוראי כי אפליגו לא הוו ידעי פלוגתא דתנאי אנן ידעינן דפלוגתא דתנאי היא כאשר לימדונו בעלי התלמוד. ואי דייקינן פורתא אימא דרש"י לא הול"ל אלא פלוגתא פרק בתרא וכו'. ואולם לפי שיטה הנזכר ניחא דאגב ארחיה אגמורן רש"י דלקושטא אין זה פלוגתא דתנאי דא"כ לא הוה קאמר הש"ס הניחא וכו' כיון דר' אליעזר עצמו הוא הסובר קודם מתן תורה כאמור אלא אינו רק פלוגתא דאמוראי דמ"ד אחר מתן תורה סבר דכלהו תנאי כוותיה:

איברא דאין זה שיטת התלמוד על הרוב דכי אמרינן כתנאי היינו דלכ"ע הוא פלוגתא דתנאי ולא מן השם הוא לומר דכתנאי הוי אליבא דחד. ועמ"ש לקמן בשילהי בכורות במ"ש שם כתנאי ע"ש ומה שדקדק בסוגית ע"ז יש לישב עפ"י גירסת עין יעקב הכא בשמעתין דגריס ר' אליעזר בן יעקב אומר קריעת ים סוף שמע ובא ולא גריס ר' אליעזר סתם. ועפ"ז ניחא דראב"י הוא דשמעינן ליה דיתרו קודם מתן תורה אך ר' אליעזר סתם דהוא ר' אליעזר הגדול לא אשכחן כמאן ס"ל. ויש קצת סעד לגירסא זו דבכל דוכתא מקדים דברי ר' אליעזר לדברי ר' יהושע והכא באחרונה יסעו מיהו אין זה כלל מובהק כידוע. ולפום פשטא דסוגיין דפלוגתא דתנאי אליבא דכ"ע קצת קשה על הרב מהר"ש אלגאזי בספר לחם סתרים בסוגית ע"ז הנזכר דמדבריו נראה דלא זכר הא דאמרינן הכא דהוי כתנאי ע"ש:

ועלה במחשבה לישב דברי הרא"ם לפי פשטא דסוגיין דהרא"ם מודה דפליגי אי קודם מתן תורה אי אחר אך ס"ל דרש"י סבר דלא פליגי הני תנאי נמי מצד השמועות דמר אית ליה דשמועה זו נאה לומר דין גרמ"א דאתא ומר סבר לא כי אלא אידך גרמא ליה למיתי וזו פלוגתא אחריתי מלבד מאי דמפורש בש"ס רק ס"ל לרש"י דמצד השמועות לא פליגי דלכלהו כל חדא שקולה ומכרעת לומר שבשבילה בא וז"ש רש"י בסוגיין כתנאי אי קודם מתן תורה בא אי לאחר דכיוין לשלול דלא נימא דפליגי נמי מצד השמועות דמ"ס דאין זו שמועה ראויה שבעבורה יבא ומר סבר איפכא רק כלם מודיעות גדולתו יתברך וכל אחת בפני עצמה תעורר לבא רק דכל פלוגתייהו אי קודם מתן תורה אי אחר וז"ש הרא"ם דסבר רש"י דמא"ח וכו' כלומר לא פליגי בסברת השמועות דמר דריש סמוכים וכו' רק כלם מודים דשמועות ראויות הנה. וכל אחת מספקת שיבא וכיון שכן הוקשה לרא"ם אמאי לא אייתי רש"י דברי ר"א המודעי כלומר מאחר שהוא פירש לקמן דאחר מתן תורה בא וכמ"ש הרא"ם לקמן ובפרט אם נאמר דהרא"ם סבר כהרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סימן רכ"ג שכתב דמ"ד מלחמת עמלק שמע ס"ל דיתרו אחר מתן תורה בא עש"ב דא"כ נמצא דה"נ שכתב רש"י קריעת ים סוף ומלחמת עמלק שמע סבר דאחר מתן תורה בא ואמאי לא כתב לדר"א המודעי. הן אמת דהוו"ל לרא"ם לפרש דבריו יותר. ועיין בנח"י ובח"א:

ומיהו דברי הרשב"ץ הנזכרים אינם מוכרחים ויש מקום לומר דמ"ד דמלחמת עמלק שמע ס"ל קודם מ"ת ודריש סמוכים ואין להאריך:

דף קטז:

בשכר חבל חלון ופשתים. מדברי רש"י מוכח דמ"ש במכילתא שלפנינו חטאתי בנדה חלה והדלקה הוא ט"ס וצ"ל חטאתי בחבל חלון ופשתים וכו' וכ"כ בפירוש זה ינחמנו וכ"כ בספר סדר הדורות דף ז"ך ע"ג:

אסור לסייען ולעשות שליחותן. פירוש דאין שליחות לגוי וגם אין שליח לדבר עבירה ונמצא דאיהו ניהו דמקריב בחוץ. והתוס' כתבו דאסור דנקט היינו אף לעבודות שאינו חייב:

דף קיח:

אזל אמרה קמיה רב יוסף א"ל חד ברא וכו'. אע"ג דאביי אמרה משם רב דימי א"ר מ"מ קפיד רב יוסף על אביי מדוע לא הוקשה לו לאביי מקרא ואמרה סתם:

ודע דבנימוקי הרב פרי חדש לספר המדע (והם בסוף פר"ח הלכות פסח וכו') יש הגהה אחת בפ"ה מהלכות ת"ת דמקשה מסוגיין ולפי הנראה דהמגיה לא חש לקמחיה יסבו"ר ולא ידע ע"ש והיו עיניך רואות: